

ЛИСТИ ПЕТРА РОТАЧА ДО ГРИГОРІЯ КИСІЛЯ

1995

24 червня

Шановний Григорію Олексійовичу!

Вдячний Вам за прислані матеріали. Спробую зробити одну ілюстрацію (портрет Шевченка меншого розміру). Всі надіслані зразки будуть поки що в мене, їх потім ми передамо Вам (можливо, через управл. культури).

Бажаю всього кращого.

З повагою П. Ротач²

1997

9 січня

Шановний Григорію Олексійовичу.

Щиро дякую Вам за добрі побажання.

Прийміть і від мене вітання зі Старим новим роком та побажання доброго здоров'я і всього кращого в 1997 році.

На превеликий жаль, робота над Полтавською Шевченкіаною³ законсервувалась. В 1993 р. її почали друкувати в журн. "Добромисл", опублікували перші літери (А, Б, В і Г) й на тому зупинились, бо журнал від 1994 р. не виходить, а на окреме видання немає в автора грошей (з пенсії в 58 гривень не відкладеш, а як станеш відкладати, то вкоротиш собі життя і нічого не складиш). Так звані спонсори на такі речі, як Шевченкіана, не трапляються. На видання детективної літератури або ще чогось гіршого гроші знаходяться, а на такі праці, як наша, нема. Я, звичайно, продовжую працювати над цією темою і надіюсь на краще. Але, боюсь, що не встигну побачити свою працю в окремому виданні. Дай Боже сил хоч завершити його! З повагою до Вас, П. Ротач

2000

6 лютого

Вельмишановний Григорію Олексійовичу!

Був зворушений Вашим щирим, дружнім вітанням з нагоди мого 75-річчя. Справді, Полтава відзначила мій ювілей широко, з розмахом, якого я зовсім не сподівався. Газети, радіо, творчий вечір у філармонії, зустрічі в бібліотеці, виставки... Часом мені здавалось, що це сон і пошановують когось іншого, а не мене. Але і день минає, і буря вщухає... дякую Вам за добрі слова, щирі побажання.

"Полтавська Шевченкіана", для якої брав я у Вас відомості, була зупинена волею обставин, але я сподіваюсь ще працювати над нею. Журнал "Добромисл", який опублікував перші літери словника, перестав виходити. Отже, заглухла публікація матеріалів. Але я не залишив цю роботу.

Тому буду вдячний, якщо Ви зробите для мене зменшену копію (фото чи ксеро) того малюнка портрета Шевченка для вишивання, який був опублікований в журн. "Жінка". Статті на Ж я вже давно завершив, вони лежать готові, але я хотів би додати туди ще й цей, Ваш новий портрет Шевченка.

Ще раз дякую за Вашу щирість – і на все краще!

З повагою, Ваш П. Ротач
P.S. Чи бувають цікаві публікації в гадяцькій газеті (з літ-ри, мистецтва тощо)?

18 березня

Шановний

Григорію Олексійовичу!

Лист від 11 березня і портрети Шевченка я отримав, дуже дякую за увагу і ласку.

Я теж обурювався тим, що не показали Шевченківський вечір 9-го. Є з чого обурюватись! Коли ж, нарешті, березневі дні стануть офіційним Шевченківським святом? Вірно, що це станеться!

Про Ваш альбом. Дуже добра справа, якщо здійсниться все задумане Вами. Але не розмахуйтеся на такий великий наклад. За сучасних умов достатньо буде 2–2,5 тисяч примірників. Потім можна буде наклад повторити. Сто тисяч, як сказав О. Пошивайло, – це така сума, якої ніхто не дасть. Для прикладу розповім Вам історію з моєю книжкою "Колоски з літературної ниви". Це своєрідний календар з портретами письменників. Обсяг книжки 500 с. Книжка у виробництві вже 5 років. Вже її зробили, справа дійшла до обкладинки. Щоб завершити і видати книжку, потрібно ще 2 тис. 600 грн. Й ось не можуть дістати цю суму. Книжка лежить у друкарні вид-ва "Криниця" вже близько року. Інший приклад... Але достатньо й цього. Він свідчить про те, як нелегко в наш час знайти спонсорів, які б розщедрились навіть на маленьку суму.

Посилаю Вам збілочку віршів “Дух минувшини”. Її видали археологи переважно за власний рахунок як подарунок мені до 75-річчя (я вніс своїх лише 100 грн). Нехай буде на пам'ять Вам.

Перспект альбому вишивок цікавий, і я не маю чого ні додати, ні заперечити. Очевидно, потрібна буде до альбому невеличка кваліфікована передмова. Щодо портретів президентів (двох останніх), то я маю упередженість. Але й Вас розумію. За матеріальною підтримкою А. Кучми вийшов чудовий 2-томник “Українці”. А. Кравчук, здається, має якийсь фонд, то і до нього варто звернутись.

Тут у Полтаві є приватне вид-во “Верстка”, очолюване Валентином Архиповичем Чернявським⁴. Вони (В. А. Чернявський разом із дружиною Зінаїдою Федорівною Чернявською (8.05.1948), поліграфістом, редактором “Верстки”. – М. С.) видавали кольорові картки і “Полтавський рушник”. І непогано. Поговоріть із ними. <...>. Краще, звичайно, якщо приїдете і покажете свою роботу. Тут же вони Вам зроблять калькуляцію.

Іти до начальства тепер немає смислу, бо відбулась зміна влади – Ви це знаєте. П. Бондаревський⁵ уже на пенсії.

Ще раз дякую за все. Ваш темплан, можливо, я покажу сам Чернявським (В. А. працює з дружиною, яка є поліграфістом).

На все краще! Ваш П. Ротач

28 червня

Вельмишановний пане Григорію!

Дякую за привітання та побажання доброго здоров'я. На жаль, такий вік наш, що відскакують від нас побажання, а хвороби підкрадаються зусібіч і завдають клопотів.

Роботи справді ще багато. Роботи вже давно розпочатої, але роками не завершеної. Час швидко минає, забирає силу. Де вже вибудувати нові плани – хоча б старі справи якось довершити. У мене на заваді, як Ви знаєте (мабуть же, я писав про це), катаракта і глаукома. Вже років з два, як вийшло з ладу праве око, а ліве теж дуже слабе.

Дякую за витинки з місцевої (гадяцької) газети. Вони для мене цікаві.

Щодо альбому. Завершіть його і привозьте в Полтаву, покажете видавцям. Включайте й Гоголя. Він, безперечно, наш.

Мав розмову з Г. П. Грибан⁶. Вона орієнтовно називає 80 тис. за альбом великого формату, а за менший (розмір друкарського арку-

ша) – десть прибіл. 45 тис. грн. Мене такі суми жахають. Де Ви їх візьмете, хто дасть? Я вже писав Вам, що наклад в 10 тис занадто великий. Зупиніться на 5 тис.

Г. П. натякнула мені, що хотіла б мати передмову з моїх рук. Але ж я не фахівець в такій своєрідній справі, як вишивка. Це треба сіда-ти за вивчення відповідної літератури, а я вже не маю насамперед фізичної можливості. Та це не проблема. Знайдуться люди в педінституті чи деінде. Головне, щоб Ви завершили альбом.

В ці тижні, коли так часто змінюється погода, самопочуття дуже кепське.

Вам мої найкращі побажання. Думаю, що формат Вашого альбому не мусить бути більший за машинописний аркуш. Тобто такого розміру, як друкував журнал.

З повагою,
Ваш П. Ротач

2001

18 квітня

Шановний п. Григорію!

Дякую за лист від 13.01, за вітання зі Святом і загалом за добру пам'ять.

З очима дуже серйозні проблеми, тому робота обмежена. Працюю лише лівим оком, яке теж ледве-ледве бачить.

Дякую за газетні витинки.

Звичайно, я був би радий отримати ксерокопію статті про Вас в журн. “Жінка”.

Бажаю Вам здоров'я і успіху в виданні альбому. Мені здається, що видавати тематично по частинах Вашу працю доцільно.

Будьте здорові!

З повагою, П. Ротач

2005

24 лютого

Вельмишановний пане Григорію!

Щиро дякую за патріотичний лист. Ми переймаємося тими самими думками і настроєм, яким переймалися Ви – раніше й тепер.

Певне і Ви слухали вчорашні парламентські дебати щодо стану кінематографії в Україні. Скільки емоцій вихлюпнуто! Обговорення зачепило й інші теми: мову, гідність, патріотизм, стан інформаційного простору, телебачення. Гірко пролунало оте Ілленкове “Прощай, українське кіно!”. А виступи Тягнибока, Оксани Білозір, В. Яворівського... Все це дає віру в наближення до української України. Дай Боже! Ця влада мусить бути народною, мусить захистити від російського імперіалізму наше майбутнє. Як мовиться, останній шанс...

Дякую за привітання з ювілеєм. По суті, це сумна дата. Вона – хочеш-не-хочеш – нагадує про наближення невідворотності кінця. Тому хочеться зробити ще немало справ, які б гідно завершили смисл життя. І я поспішаю, працюю, перемагаючи всляккі негаразди цього пізнього віку.

Запитуйте про Шевченкіану. Перший том завершено (А–К), він лежить у п. Ганни Грибан. Вже рік як влада пообіцяла дати кошти на видання. Але досі не дала й копійки. Звичайно ж, робота не відбувається, все завмерло. Я теж перекинув увагу на інше. Надіймося! Дякую за буклет. Дякую за ту патріотичну роботу, яку Ви і Ваш колектив викладачів спрямовуєте на виховання любові до нашого національного мистецтва, до рідної мови, зрештою, до Нової України.

Бажаю усім Вам здоров'я і відданості українській ідеї. Вона – у Вашій праці, помислах, любові.

Щиро Ваш, П. Ротач

16 квітня

Дорогий Григорію Олексійовичу!

З радістю і вдячністю отримав Ваш чудовий альбом “Українська вишивка”. Я захоплений Вашою роботою, це ж краса яка; я вітаю Вас з виходом у світ частинки Вашої великої праці.

Нехай Вам щастить і далі мати таких спонсорів, який знайшовся для видання цього альбому.

Мені сподобалося Ваше вступне слово, з якого видно, що Ви справжній українець, патріот, вихователь. Виховавши двох доньок, які працюють коло Вас, можете почуватися щасливою людиною. А посвята альбому внучці Софійці! Це для неї вже урок, щоб і їй виховатись щирою українкою. Отже, Вас я вважаю тією людиною, якою пишається і пишати-меться в майбутньому славна Полтавська земля. Ви додаєте слави рідному місту, такому багатому на культурні традиції. Розглядаючи альбом, я мимоволі згадував Олену Пчілку, яка теж любила вишивку, збирала зразки народної вишивки і видала альбом.

Залишається мало часу до Великодня, і я не знаю, чи зможу Вас привітати, тому хотів би, щоб, коли настане цей день, Ви згадали моє вітання і почули моє ХРИСТОС ВОСКРЕС.

Зоров'я і добра Вам!

Завжди прихильний до Вас П. Ротач

2006

9 січня

Вельмишановний пане Григорію!

Бажаю Вам в 2006-му році доброго здоров'я,

натхнення в улюбленій праці і радісної зустрічі свого 70-річчя, з чим Вас заздалегідь вітаю.

Дякуємо за Ваші теплі, дружні слова в зв'язку з Новим роком і Різдом Христовим.

Ми зустріли Новоріччя з відчуттям не вельми радісним: старість більше дає себе знати, підкошує ноги і взагалі все здоров'я. Дружина⁷ за весь рік лише кілька разів з необхідності вийшла з помешкання, і то лише при моїй допомозі. Всю позахатню роботу доводиться виконувати мені, а вона забирає час для літературної праці.

Зовсім недавно з'явилась (нібито!) перспектива видати мою горьовану “Полтавську Шевченкіану”. Але вона ще не завершена, хоча працюю над нею чверть століття. Потрібно ще зусиль на рік праці. Тим часом те, що зроблено, починають набирати, і мені треба поспішати.

Добру роботу Ви робите, і дай Вам Бог сили, щоб видавати те, що вже зроблене.

Я охоче допоміг би Вам підібрати тексти до портретів, але в даний момент – повірте – не маю ніякої змоги: від мене чекають Шевченкіану. Навіть те, що публікувалося в “Добромислі”, треба переглядати, поправляти, доповнювати. Гадаю, що за рік би справився з цією каторжною роботою, але чи відпущено буде мені рік? Цього я не знаю.

Сердечно тисну Вашу руку.

Дружньо П. Ротач

2 травня

Дорогий Григорію Олексійовичу!

Приємно, що Вас так шанують люди і навіть місцева влада. Не завжди таке спостерігаєш.

Ось повернувся наш полтавський приятель з Кривого Рогу і розповідає, що місцеві урядовці вдали, що не знають про те, що їхній відомий всій Україні земляк Григорій Гусейнов⁸ отримав Шевченківську премію. Це щось більше за невігластво.

На жаль, ми не змогли скористуватися Вашим запрошенням до театру М. Гоголя, де відбувався концерт вихованців Вашого училища. Дружина ходить з цінком по кімнаті, а надвір виходила раз за півроку в нагальній справі. Я теж уже придбав собі цінком – болять ноги і “водить”. Роки беруть своє!

Як хочеться в село, в ліс, в рідні поля від дикої цивілізації, телевізора, отруйної їжі, зрештою, байдужості людської до справжніх цінностей національного духу!..

“Полтавська Шевченкіана” повільно йде вперед. Головна робота попереду. Від А до К набрано і вчитано мною. Серед статей і Ваша. З ілюстраціями і портретом. Якщо дадуть гро-

шей, то вийде. Що діється тепер – нічого не розібрати.

Чи Ви знали Боцулу Олексія Лукича? Він був відомим театралом у Гадячі. Він нібито помер. Для моєї Шевченкіани не вистачає дат його життя – народження і смерті. Чи не допоможете розшукати ці дані? Буду дуже вдячний Вам.

Бажаю здоров'я і добра Вам і Вашій сім'ї. Успіху Вам у творчій роботі. Вона потрібна людям і нашій культурі.

З прихильністю до Вас, П. Ротач

14 червня

Вельмишановний Григорію Олексійовичу!

Вашого прекрасного листа я отримав і перечитав двічі. Цей лист глибоко зворушив мене. Він навів спогоди про кращі дні життя – дитинство, яке минало на хуторі, в лісі, на квітучій луці і в золотому полі, де була й наша нива, залишена батькові у спадок від діда. Дитинство було коротким, бо почалась страшна епоха сталінської колективізації. Та все ж ті ранні спогоди про красу природи, мамине вишивання, соловейкові співи під вікном, завірюхи і затишок теплої печі – усе те зігріває душу до цього часу. А в старості воно особливо дороге.

Більшу частину життя я прожив у місті, але в душі, в настроях залишився сином землі, селянським сином. Не забувати про свій хліборобський рід заповідав мені батько. І я виконав його заповіт. І у віршах, і в інших моїх тисаннях лежить в основі любов до сільської природи, до лісу, до землі, до людей хліборобської праці. Як сумно почуватися тепер без батьків, братів, сестри, товаришів дитинства і юності – нікого з них нема, я один, останній в родині.

Хвороби ламають тіло, зупиняють рух, але я збираюсь поїхати в рідну сторону, вклонитись дорогим і рідним могилам. Є добрі люди в селі, з якими підтримую зв'язок, які радо надають мені прихисток. Ось тільки погода не сприяє здійсненню моєї мрії.

Це Ваш лист збурило у мені хвилю спогадів... Вибачте.

Гарно Ви написали про маму. По ставленню до неї, пам'яті про неї суджу про вашу добру душу. Чудово описано дачний domeк у Малих Будищах. Ніби я побував там.

Щодо надписів на портретах видатних полтавців, то про це поговоримо пізніше. Можливо, доцільно буде дати до портретів два або чотири віршовані рядки. До речі, кого Ви внесли в список видатних полтавців?

Зараз мене пригнічує незавершена Шевченкіана. До другої частини треба написати понад 400 нових енциклоп. довідок і підібрати

ілюстрації. Почуваюся виснаженим, але треба працювати в першу чергу по дому, допомагати дружині, яка не виходить з кімнати – ноги. Дякую за відомості про Боцулу.

Добра Вашій родині!

Щиро, П. Ротач

29 вересня

Дорогий Григорію Олексійовичу!

Ваш останній (серпневий) лист дуже гарний і приємний. Перечитав його кілька разів. Вже з одного листа цього постає добра, щирою і загалом прекрасною людиною. Дякую за увагу до мене. За поради пити трав'яні чаї. Мабуть, це корисно було б, але зараз доводиться "пити" пігулки.

Недавно пройшов серйозне обстеження на УЗО (двічі), направляли до онколога. У череві вода (в чотирьох місцях), погано працює серце, набрякли ноги, аденома простати, підшлункова залоза і т. ін. Цироз печінки – звідки це? Я ж непитущий. Кажуть, є інші причини.

Тепер пігулками виганяю з сечового міхура воду. Лікую серце, печінку і т. ін. Радісного, як бачите мало.

Хотілось би завершити "Полтавську Шевченкіану", але над нею праця йде мляво через брак часу. Ще ж треба ходити на базар, до крамниць і т. д. Дружина взагалі не виходить з кімнати – хребет, ноги. Аптека забирає всі гроші (дві наші пенсії). А допомоги від того мало.

Шкода, що з теперішнім моїм станом не можу допомогти Вам, щоб підготувати і видати Ваші прекрасні роботи. Даруйте мені, не гнівайтесь. І працюйте, праця не пропаде. Вірю, знайдуться меценати.

Повторюю Ваші слова: "будемо жити надією на все добре і щасливе!"

Надія – серце гріє...

Щодо списків портретів, то заперечень особливих немає. Добре було б додати когось із діаспори (Мстислав¹⁰, Петро Одарченко¹¹, Дм. Нитченко¹²). Григорій Тютюнник, як на мій погляд, міг би когось замінити...

Вам і родині – здоров'я, добра, щастя!

Вдячний за доброзичливість і за пам'ять

Ваш П. Ротач

13 грудня

Глибокошановний Григорію Олексійовичу!

Дякую за гарного листа. Даруйте, що пізно відповідаю – я тяжко хворий. До цирозу печінки, води в череві, води в ногах додався мікроінсульт. Це сталося 22 листопада. Тепер – крапельниці, заштрики, пігулки – і ліжко.

Отже – не до роботи.

Вибачте, що так коротко.

Не знаю, чи буде змога написати ближче до Нового року, тому вітаємо (я і дружина) Вас і родину Вашу з Новим, 2007-им роком, а разом із Різдвом Христовим, бажаємо усім Вам здоров'я і щастя.

Щиро Ваш П. Ротач

Примітки

¹ Кисіль Григорій Олексійович (01.02.1936) – педагог, заслужений майстер народної творчості, викладач декоративно-ужиткового мистецтва Галяцького училища культури імені І. П. Котляревського.

² Ротач Петро Петрович (24.01.1925–13.06.2007) – письменник, краєзнавець, літературознавець (шевченкознавець), публіцист, енциклопедист, громадський діяч.

³ Проблему зв'язків Тараса Шевченка з Полтавщиною, ушанування пам'яті Великого Кобзаря Петро Ротач досліджував упродовж усього свого творчого життя. Результатом цієї подвижницької праці став вихід у світ “Полтавської Шевченкіани: Спроби обласної (крайової) Шевченківської енциклопедії” у двох книгах (Полтава: Дивосвіт. – Кн. 1. – 2005; Кн. 2. – 2009).

⁴ Чернявський Валентин Архипович (14.02.1948) – поліграфіст, директор видавництва “Верстка” (1996–2009).

⁵ Бондаревський Петро Карпович (06.04.1938) – начальник Полтавського обласного управління культури (1980 по 1999), заслужений працівник культури України.

⁶ Грибан Ганна Петрівна (22.06.1947) – художник-оформлювач, книговидавець, засновник приватного підприємства “Художньо-рекламне агентство «Дивосвіт»”, яке видало “Полтавську Шевченкіану” П. Ротача.

⁷ Ротач Алла Олександрівна (24.04.1930) – музеєзнавець (протягом 1953–1985 працювала науковим співробітником Полтавського літературно-меморіального музею І. П. Котляревського), педагог, філолог, дружина П. Ротача.

⁸ Гусейнов Григорій Джалович (23.08.1950) – письменник, журналіст, редактор літературного часопису “Кур'єр Кривбасу”.

⁹ Боцула Олексій Лукич (30.03.1901–27.10.1977) – театральний діяч, режисер, заслужений працівник культури УРСР.

¹⁰ Мстислав (Скрипник Степан Іванович; 10.04.1898–11.06.1993) – церковний діяч, патріарх Київський і всієї України Української автокефальної православної церкви.

¹¹ Одарченко Леонід Васильович (20.08.1903–12.03.2006) – критик і літературознавець, письменник.

¹² Нитченко Дмитро Васильович (21.02.1905–15.09.1999) – письменник, культурно-освітній і громадський діяч.

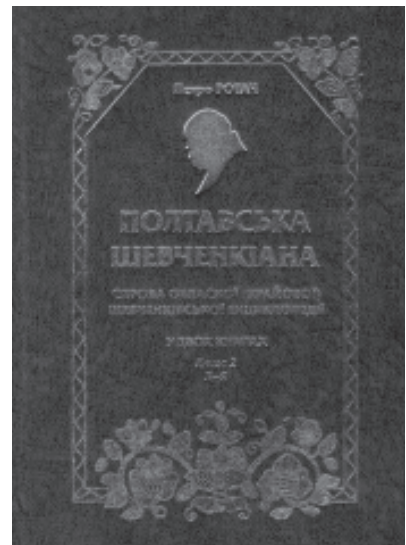
Упорядник Микола Селецький

ПРЕЗЕНТУЄМО ВИДАННЯ

Ротач Петро Петрович. Полтавська Шевченкіана: Спроби обласної (крайової) Шевченківської енциклопедії: у двох кн. / П. П. Ротач. – Полтава: Дивосвіт. – Кн. 1. А–К. – 2005. – 432 с.: іл.; Кн. 2. Л–Я. – 2009. – 432 с.: іл.

Це видання – результат копії, без перебільшення – подвижницької праці автора впродовж кількох десятиліть. Тут подано відомості про перебування Т. Г. Шевченка в Полтавській губернії у 1843–1844, 1845–1846 та 1859 роках: місця, які він тоді відвідав, людей, з котрими зустрічався, присвячував їм свої твори; про полтавців, які працювали над увічненням образу поета і його літературних персонажів; про митців і мистецькі колективи, що торкалися шевченківської тематики у своїй творчості. Книга нагадує, що зв'язки з Полтавщиною в Кобзаря були міцніші, ніж із якимось іншим куточком України, і наш край не повинен забувати, що по цій землі ходив, її описував і змальовував геніальний син і пророк нашого народу.

ний син і пророк нашого народу.

Для широкого кола знавців і шанувальників культури.